

2015 11 17

Attraktiva och hållbara bomiljöer i mindre byar
med människan i centrum

Mer med mindre

Villkor och tendenser i mindre byar*

Mindre byar delar många av dagens utmaningar med större städer som också kämpar med att skapa liv mellan byggnaderna, hållbar utveckling, attraktivitet och kvalitet i offentliga miljöer. Men små byar, under 15.000 invånare, har särskilda utmaningar som relaterar till ortens storlek, exempelvis krympande handelsgator, utflyttning, stora avstånd, få ungdomar och lite liv. Men det finns också stora potentialer, som en stark sammanhållning, "alla känner alla", ökad frivillighet, stark vardags- och fritidskultur och stora natur- och kulturvärden. I denna sammanställning har vi lyft fram 8 st insatsområden med goda exempel från mindre skandinaviska samhällen med fokus på hur små byar kan öka sin attraktivitet och utveckla hållbara bomiljöer med människan i centrum.

*I denne rapport menar vi med begreppen *mindre byar*, *små byar*, *småbyar*, *samhällen och orter*: tettsteder med under 15.000 invånare.

Byar som krymper

Trots en stigande urbanisering globalt så är det långt ifrån alla byar som växer - tvärtom. Många mindre byar kämpar i stället med stor utflyttning och står därmed inför väsentliga strategiska utmaningar: skall man försöka att vända utvecklingen eller skall man försöka att skala ner byn i förhållande till de invånare man har?

Läs mer: [Vejkantsdanmarks fremtid](#), [Byplanlab](#)

Få människor och stora avstånd

I samhället generellt har det de sista 100 åren varit en tendens till att färre människor bor tillsammans på större yta. Idag har man i Danmark i snitt 6 ggr större bostadsyta per person än för 100 år sedan. Det skapar miljöer med få människor och stora avstånd. I små samhällen utgör de få människorna och de stora avstånden en särskild utmaning, och det blir än viktigare att planera orten utifrån principerna att skapa närhet och intimitet. Det betyder också att skalan är mycket viktig. Breda gator och stora platser upplevs lätt tomma och utan liv. Dimensionerna i byrummen måste anpassas till de människor som kan förväntas färdas och vistas i småbyn.

Detaljhandeln i förändring

Detaljhandeln är i snabb förändring och upplever stor konkurrens från näthandel och stora köpcenter som ligger utanför byarna. Det betyder att många handelsgator idag står under stark press, särskilt i de mindre byar där kundunderlaget är begränsat. Detta utgör en stor utmaning då huvudgatan traditionellt sett har varit byns nerv och mötesplats - inte minst i små orter. Handelslivet har i hög grad varit det som skapade liv i centrum - så blivit försvinner delvis när butikerna försvinner. Dessutom skickar tomma butikslokaler en signal om att det går dåligt, och detta är början på en nedgående spiral.

Ungdomarna är frånvarande

I många små byar utgör barn och äldre en förhållandevis stor andel av befolkningen. På grund av att det saknas utbildningsutbud och arbete väljer många unga att flytta från de små byarna. Vanligtvis utgör de unga en viktig resurs för att skapa byliv. Utmaningen är hur de små byarna kan bli attraktiva platser att leva på hela livet, eller hur man kan bjuda in de åldersgrupper som finns till att uppehålla sig och ta aktiv del av samhället.

'Dugnad' och gemenskap

I Norden finns en stark tradition av föreningsliv och många människor som engagerar sig i frivilligt arbete. I Norge är det 59% av befolkningen** och särskilt bland de människor som lever i mindre samhällen. Tendenser pekar i riktning mot att människor idag väljer att engagera sig på många olika sätt och inte minst med syfte att styrka den lokala gemenskapen - och anmärkningsvärt många olika typer av gemenskaper. Den här tendensen utgör en stor potential i förhållande till att göra saker på nya sätt och skapa levande och attraktiva samhällen.

**Källa: Center for Frivilligt Socialt Arbejde, Danmark.

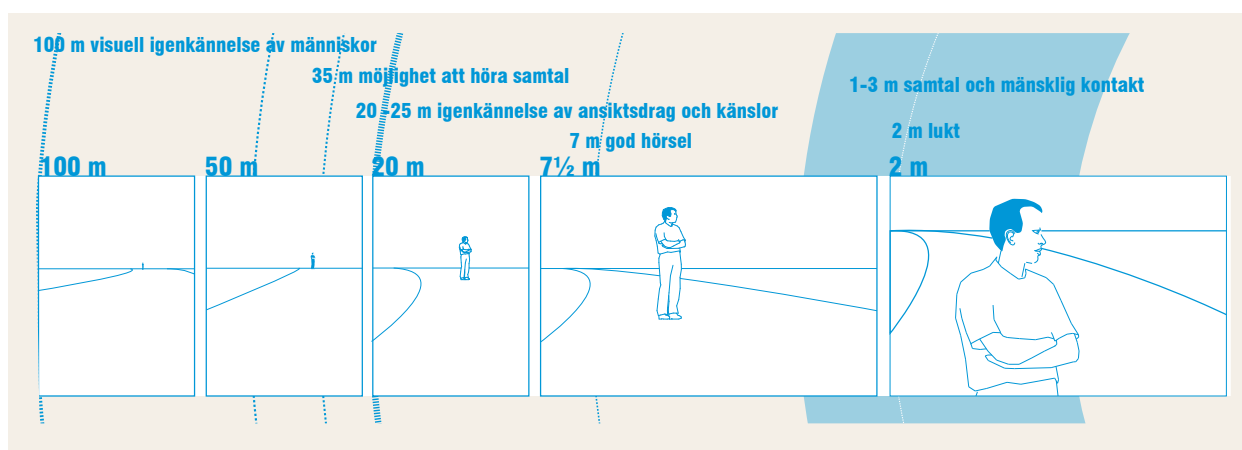
Att lära sig av större städer

De flesta större städer är inte endast kännetecknade av ett levande centrum och hög täthet, utan innehåller också olika typer av stadsdelar som gleša förorter och villaområden, som har liknande utmaningar som de små byarna i form av avsaknad av liv mellan husen, bildominans och tomma butiker. Det är därför upplagt att låta sig inspireras av de städer som tar sig an denna utmaningen. Och de större städerna har också av samma anledning mycket att lära av de små!

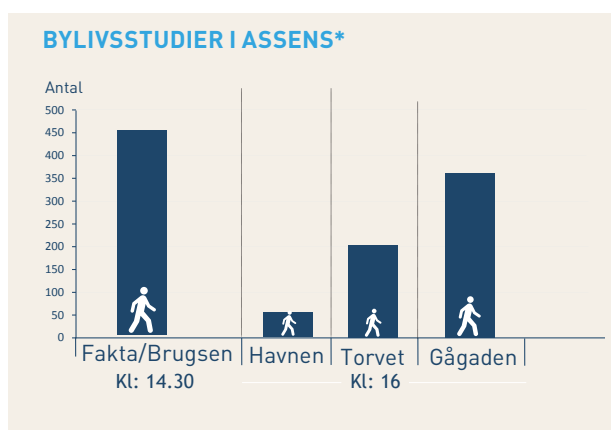
Läs mer: [Danska Stationsbyar idag av Realdania](#)

Människan i centrum utgå från livet

Levande och attraktiva byar och samhällen - stora som små - måste ta utgångspunkt i de människor som lever och färdas i byn. Det betyder att vi måste förstå hur människan fungerar, och vilka fysiska och sociala behov de har. På tvärs av kulturella, ekonomiska och sociala skillnader delar människor en rad grundläggande behov av sinnesintryck och positiva upplevelser i en trygg och trevlig miljö. Bymiljön, i form av skala och dimensioner, kvalitet och sinnessens stimulans påverkar i hög grad var människor färdas och inte minst vad de väljer att göra. En förståelse för vad som påverkar människors beteende är en viktig utgångspunkt för att skapa attraktiva och levande små byar, samhällen, landsbyar och tättsteder.

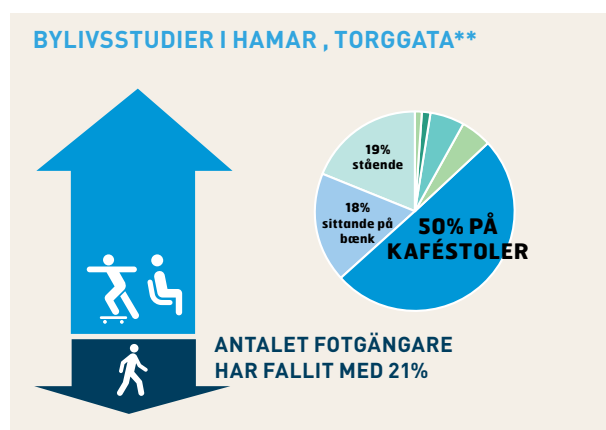
De mänskliga dimensionerna. De mindre byarna har ofta en fin mänsklig skala på bebyggelse som stimulerar våra sinnen. Men i många fall är rummen mellan byggnaderna för stora. De få människor som går och vistas där verkar mycket färre än vad dom egentligen är. Skalan i den fysiska miljön påverkar vilka möjligheter vi har till social kontakt och stimulans av andra människor i vår omgivning. Läs mer: *"Livet mellem Husene" (1971, Jan Gehl), "Byer for mennesker" (2010, Jan Gehl & Lars Gemzøe) "Bylivsstudier" (2013, Jan Gehl & Birgitte Svarre)*

Livet finns där, men är inte alltid synligt!

Antal fotgängare framför matvarubutiken i Assens, (6.000 invånare) är många fler än de som går på gågatan. Människors aktivitet är präglad av både nödvändiga och frivilliga aktiviteter. Att insamla data på dessa mänskliga aktiviteter utgör ett viktigt fundament för planering av attraktiva och levande miljöer i mindre samhällen.

*Källa: Bylivsstudier i Assens, Lemvig och Haslev, Gehl Architects for Byplanlab

Byliv är både antal människor och tid

Mängden stadsliv beror inte bara på antalet, i lika hög grad är det tiden människor uppehåller sig som inverkar. Stadslivsanalyser från Hamar illustrerar att det på gågatan går färre personer 2013 än 1997 men det är många fler som uppehåller sig 2013. Analysen visar också att man idag i högre grad använder byrummen till rekreativa ändamål, som att sitta på caféernas uteserveringar som står för 50% av uppehållsaktiviteterna på gågatan.

**Källa: Hamar byrumsplan 2013, Gehl Architects

1/ Samarbetande små byar utnyttja regionala resurser

Det finns möjlighet för **synergi med omkringliggande orter**. En stor del av småbyarnas och kommunens samlade resurser ligger faktiskt utanför kommungränsen, både i form av fysiska resurser men också i form av människor och kunskap. Men **småbyn är större än sig själv**. Genom att se kommunens samlade resurser i hela regionen och öppna upp och skapa en större samverkan för att öka närheten till de regionala tillgångarna för alla; närhet till arbetsplatser, människor, platser, natur och en variation av boendemöjligheter. Definiera vilken roll det enskilda samhället har i det regionala perspektivet "byhierarkin" som bygger vidare på den mindre byns styrkor och resurser.

"Byer og Tettsteder for mennesker"

Under våren och sommaren 2012 utfördes 8 st workshops i sju tettsteder och byar i Akershus Fylke; i Sandvika, Asker, Ski, Kolbotn, Lillestrøm, Sørumsand och Jessheim. Deltagarna var representanter från olika kommuner i Akershus, i workshoparna arbetade deltagarna praktiskt med redskap och övningar som relaterade till den lokala kontexten. Genomgående för både konferensen och workshoparna var att sätta människan i centrum av by- och tettstedsutveckling i relation till särskilda utmaningar i tettstederna. En summering gjordes efterföljande som beskriver metoder, utmaningar & potentialer samt rekommendationer till fortsatt arbete.

Läs mer: [Akershus fylkeskommune](#)

Region Skåne: Strategier för det Flerkärniga Skåne

Det flerkärniga Skåne vill lyfta hela Skånes möjligheter. Målbilden har den regionala skalan i fokus och tar sin utgångspunkt i de förutsättningar som de fysiska strukturerna kan skapa för en hållbar utveckling ur såväl ekonomisk som ekologisk och social aspekt. Idén bygger på ett samverkande Skåne, aktörer och nivåer emellan, som möjliggör att Skåne fungerar som en enhet utan märkbara administrativa gränser. År 2010 påbörjades arbetet med att utarbeta gemensamma strategierna för Skåne med koppling till den fysiska planeringen. I januari 2014 presenterades gemensamma strategier för Det flerkärniga Skåne.

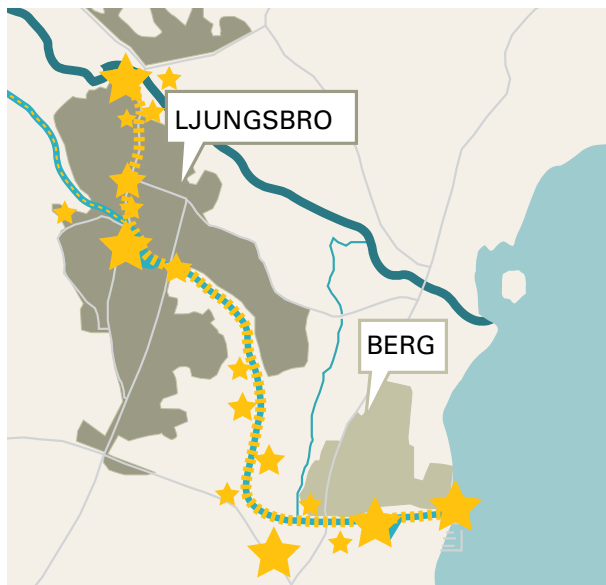
Läs mer: [Strategier för det flerkärniga Skåne](#)

Region Skåne har inom arbetet med Strukturbild Skåne tagit fram en mängd rapporter som behandlar olika teman som berör små byar i Skåne och belyser vikten av att definiera den lilla byns roll i byhierarkin och att arbeta aktivt med att öka attraktiviteten med utgångspunkt i den lokala potentialen.

Läs mer: [Publikationer inom Strukturbild för Skåne](#)

Läs mer: [Regional planering i ögonhöjd, Gehl Architects](#)

Ljungsbro Berg - samarbete mellan två byar

Under våren 2011 arbetade de två orterna **Ljungsbro (7.000 invånare)** och **Berg (2.000 invånare)** inom ramen för arbetet med en fördjupad översiktsplan, med hur de två orterna kan komplettera varandra. Syftet har varit att ta fram en övergripande struktur- och utvecklingsplan för Ljungsbro centrum, med speciellt fokus på hur ett centrumstråk kan utvidgas och koppla de två orterna samman och förbinda centrum med kanalen. Fem olika utvecklingsområden identifierades längs centrumstråket med förslag på hur nya bostadsområdena kan ges olika karaktär för att skapa variation i boendeformer, platser, liv och aktiviteter.

2/ Lokala härligheter unika kvaliteter i fokus

Det finns ofta **fantastisk omkringliggande natur** men det är inte alltid att de kvaliteter som finns i samhällets omgivelningar får avtryck i den byggda miljön. Det döljer sig ofta en rik historia med stora natur- och kulturvärden i eller i närheten av orten, men platserna och bebyggelsen i byn kan stå kala, hårda och identitetslösa. I en ökad globalisering där människor sett världen och där miljöer blir mer och mer standardiserade ökar fokuset på att styrka det lokala och unika. **Utnyttja den lokala styrkan** - se natur och kultur som en resurs. Genom att arbeta med att förbinda, integrera och skapa bättre kontakt med de lokala härligheterna kan byns attraktivitet och identitet stärkas. Det kan handla om att ljussätta turvägar, vägvisning, öppna förbindelser eller skapa mer grönska, vatten eller nya lokalt förankrade aktiviteter.

foto: www.facebook.com/SakskoebingMadhus

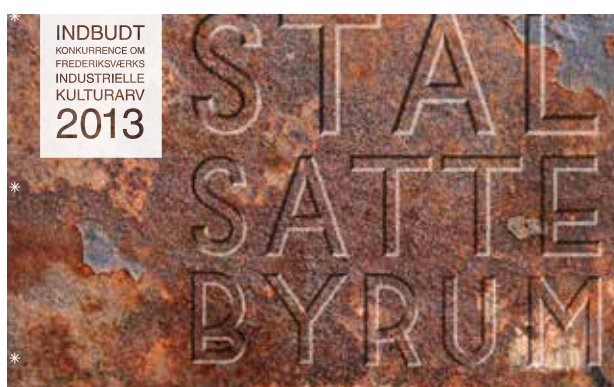

Lokal matproduktion som kraft

I **Sakskøbing (4.500 invånare)** på Lolland har man stiftat föreningen "The Little Apple", som skall förvandla samhället till ett kulinariskt kraftcenter. Det första projektet är en gårdsbutik där man tänker samhällsutveckling med lokala råvaror i fokus. Sakskøbing Madhus består av en butik och en matskola, men butiken är också ett utställningsfönster för Lolland & Falster där de lokala råvarorna står i centrum. Läs mer: www.facebook.com/SakskoebingMadhus

Det skall också etableras ett bryggeri, en vinhandel, byggas ett medborgarhus med produktionskök och konferensfaciliteter och det skall etableras ett stort renkreativ utomhusområde. The Little Apple skall drivas och ägas av användarna och medborgarna i samhället.

Läs mer: [Byudvikling som et måltid i XL](#)

Stålets by - historia som identitet

Den gamla järnverksorten **Frederiksværk (12.000 invånare)** på Nordsjælland använder sig aktivt av sin identitet och historia i både marknadsföring och platsutveckling, med "metal"-tema på både kulturevenemang, offentliga rum och historieförmedling. Genom tävlingen "Stålsatte byrum" har man fått ett platsutvecklingsprojekt som kopplar den historiska identiteten till nu- och framtiden för orten. Andra exempel på arrangemang som bygger vidare på identiteten: "Outstanding Metal" - en plattform för kultur och evenemang i Frederiksværk. "Bliv stålmand av Stålets by" - en 1/2 Ironman i Frederiksværk.

Läs mer: www.halsnaes.dk/staalsattebyrum

Natur och by i samspel - havnefront i Lemvig

Lemvigs (7.000 invånare) centrum ligger naturskönt i nära kontakt med hamnen och vattnet. Den lilla byn har under de senaste åren arbetat med att skapa bättre kontakt med hamnen och vattnet genom att etablera destinationer för alla invånare och förbinda nätverket för fotgängare direkt ned till hamnen genom att föra beläggningen över bilvägen som ligger mellan hamnen och centrum. Genom att både förbinda till omkringliggande natur och rekreationsområden och samtidigt integrera mer grönska och natur inne småbyn kan attraktionsvärdet och lusten till att uppehålla sig öka.

3/ Resa tillsammans gör väntan till ett nöje

Det kan vara **svårt för kollektivtrafiken att bli konkurrenskraftig i mindre samhällen** som har dåligt underlag för offentlig transport. Få avgångar ger mindre flexibilitet och ännu färre resenärer. En spiral som är svår men nödvändig att vända, inte minst för alla dem som inte kör bil och speciellt då många viktiga funktioner; skola, arbete, kultur och sport kanske ligger i en annan by. Se **hållplatsen som en bylivsresurs**. Kollektivtrafiken genererar både flöden av fotgängare och folk som uppehåller sig i väntan på buss eller tåg. Det är en viktig källa till att skapa liv i de små samhällena. Inte bara för resenärernas komfort, utan också för bylivets skull, bör hållplatsen ligga centralt och vara mer än en hållplats - en mötesplats.

Busshållplatsen som mötesplats

I **Horten (20.000 invånare)** ligger busshållplatsen mitt i centrum i direkt anslutning till ortens alla centrala destinationer; gågatan, shoppingcenter, kommunhuset och biblioteket. Busshållplatsen är utformad som ett litet byrum med fokus på hög kvalitet och komfort där man också kan vistas, även om man inte väntar på bussen.

Läs mer: ["Bytespunkten som mötesplats"](#), Gehl Architects

Att vistas i byn - den lilla busshållplatsen

En "byforskningsgrupp" i landsbyn **Jordløse på Fyn (330 invånare)** har vårpantat landsbyn med 150 stolar för att öka trivselen och få fler till att uppehålla sig i byn. Dom använder ordspelet *Jordløse "stoler" på fremtiden* som med en glimt i ögat beskriver projektet och deras ambitioner för landsbyns framtid. Kvaliteten på väntan har betydelse för den upplevda resetiden som kan vara upp till 10 ggr längre* än den verkliga tiden om kvaliteten är dålig.

*Källa: "Resenärernas önskemål och behov" SOU 2003:67

foto: www.resguiden.se fotograf: Ørskne

Förtäta & förädla kring kollektivtrafikens noder

80% av marken inom 1 km från Skånes tågstationer är obebyggda, genom att förtäta i befintliga stationslägen skulle Skåne kunna fördubbla sin befolkning** I **Eslöv (17.700 invånare)** har man arbetat med att skapa bättre kontakt mellan centrum och tågstationen genom att skapa en "shared space" för både fotgängare, cyklister och bilar. Bebyggelsen har öppnats upp och aktiverats med caféer och uteserveringar. **Källa: ["Stationsnära läge"](#) länsstyrelsen i Skåne

Stationsbyggnader får ny funktion som mötesplats

När biljettinköpet reducerats till ett inköp på nätet eller i en automat står många stationsbyggnader tomma. Stationsbyggnaderna ligger centralt, har stora kulturvärden och här kommer många förbi och väntar. I **Vikingsstad, Sverige (2.000 invånare)** har stationsbyggnaden fått en ny funktion, numer innehåller det café och frisersalong och har blivit en av byns centrala mötesplatser.

4/ Alla är välkomna på fotgängarens villkor

"Här använder man bilen som handväska, man tar med den överallt" Med långa distanser är bilen i många fall det enda alternativet att ta sig till och från jobbet och de dagliga ärendena kopplas till arbetsresan i bil. Parkering fyller många av byns platser. Samtidigt är alla, oavsett om man kommer med bil eller inte, någon gång en fotgängare! Tänk **tillgänglighet framför framkomlighet**. Att skapa tillgänglighet för alla, även dem som inte har bil, och att överbrygga fysiska barriärer är en viktig del av att skapa kontakt mellan bostadsområdet och människor. Gatan, parkeringsplatsen framför matbutiken och busshållplatsen har stor potential för att bli en mötesplats i den lilla byn.

Det är faktiskt ganska många som går

I många fall kan upplevelsen vara att ingen går på småbyns gator utan att alla kör bil. Då kan det också vara svårt att motivera förändringar för fotgängare. Men om man studerar livet på orten och skaffar sig kunskap om hur många som går var och när, så visar det sig ofta att det är fler än man tror. På handelsgatan i Lemvig var det 390 fotgängare/timme, i Haslev 258/timme och i Assens 246/timme.* *Källa: Bylivsstudier i Assens, Lemvig och Haslev, Gehl Architects for Byplanlab

Fotgängarprioriterade parkeringsplatser

Parkeringsplatser kommer alltid att vara en del av både små och stora samhällens miljö. Ofta som barriärer och ogästvänliga platser med stora kala asfalterade ytor. Hur vi utformar dom har stor betydelse för hur vi upplever små byars attraktivitet. Se på möjligheterna att skapa attraktiva och fotgängarprioriterade parkeringsplatser, tex genom att integrera grönska och träd, så kan även parkeringsplatsen bli en del av samhällets kvaliteter.

Utnyttja tiden som redskap

Under sommarhalvåret transformeras huvudgatan i **Simrishamn (6.500 invånare)** till en gågata och fylls av människor och aktiviteter. Gaturummet tas i anspråk av temporära café- och restaurangserveringar som tillsammans med blomsterarrangemang bidrar till en avsmalning av gaturummet och därmed en intimare känsla. Under vinterhalvåret då antalet gående är färre så är gatan helt tillgänglig för bilar.

Skolgate med cykling

I Odense har man vid Vestre Skole utformat gatan på ett sätt så att det blir mer säkert för barn att cykla till och från skolan, samtidigt som man skapat en mötesplats som inviterar till lek och uppehåll som signalerar låg hastighet för dem som passerar förbi. Att arbeta aktivt för att etablera gång- och cykelvanor i tidig ålder, genom att tex undervisa barn i cykelkunskap eller skapa "gå- och cykelbussar" till och från skolan, skapar bättre förutsättningar för att man senare i livet ser gång och cykel som en naturlig del av vardagsfärdseln.

5/ Vardagen i centrum mer liv där livet redan är

I mindre byar är det **få människor och långa avstånd**, men samtidigt finns här levande och aktiva vardagsfunktioner. Skolan, sportplatsen, matvarubutiken; det är här folk spenderar mycket tid och det är ofta här de naturliga mötesplatserna finns. Men sällan ser man att kvaliteten på miljön kring vardagsfunktionerna blir omhändertagna och utvecklade med samma kvalitetskrav som på det centrala torget eller längs huvudgatan. Se **vardagsfunktioner som katalysator för möten**. Öka kvaliteten och liv där livet i byn redan är, kraftsamla och överlappa funktioner så att människor med olika ärenden i samhället möts. Se på möjligheterna att skapa små mötesplatser kring vardagsfunktionerna; en bänk utanför matbutiken, skolgården kan öppnas för fler än barnen och sporten lokaliseras till centrum.

Haslev Netto
600.000
besökare / år

Louisiana
590.000
besökare / år

Före

Efter

Synliggör det dolda livet!

Sofiendal sportområde **Haslev (11.400 invånare)** har 1,1 miljoner besökare per år! Det är lika många människor som besöker Danmarks 5:e mest besökta attraktion; det nybyggda Akvariet "Den Blå Planet". Netto i Haslev har 600.000 besökare per år, det är mer än dem som besöker Danmarks 10:e största kulturdestination, Louisiana, som har 590.000 besökare per år. Se på vardagsfunktionerna med samma ögon som de stora attraktionsmålen - som viktiga mötesplatser där kvaliteten på uteområdena ställs lika höga.

Skolgården som byns mötesplats

Byrummet på **Sjællandsgade på Nørrebro** fick ett lyft då den närbelägna skolan skulle bygga om sin skolgård. Den nya skolgården öppnades upp och lekområden fick ta plats också inne på torget. Det är ett fint exempel på hur man kan tänka torget som byns skolgård och skolgården som byns torg. Ett överlappande av funktioner skapar möjlighet för samutnyttjande av ytor där investeringen i skolgården också kommer andra till godo på helger och kvällar när skolan har stängt.

Sport och fritid i centrum

Gasværksgrunden i **Fredericia (40.000 invånare)** är Danmarks största Idrottslekplats i ett bycentrum. Platsen ger möjlighet för många former för lek och idrott för alla åldrar, både om sommaren och vintern. Allt är gratis. Här finns skridskoåkning, fotboll, streeetdance, quigong, lekplats för små barn, styrketräning, boule och paddle tennis. Det går också att låna redskap såsom bollar, hockeyclubbor och rullskridskor.

3 x fler
Framför
ICA än på
huvudgatan*

Mötesplatser framför matbutiken

I slutet av huvudgatan i **Staffanstorps (14.000 invånare)** ligger en av ortens två stora matvarubutiker, ICA Maxi, med en stor parkeringsplats i anslutning. Staffanstorps kommun har skapat en liten mötesplats mellan ICAs entré och parkeringsplatsen där många tar en paus eller träffas och möts i anslutning till vardagens göromål. Öka kvaliteten där folk är! *Källa: Stadsliv & Stadsrum i centrala Staffanstorp, Gehl Architects 2013

6/ Koncentrerad bykärna

centrum är mer än handel

Handelsgatan är i nöd, speciellt i de mindre byarna. Handelsgatan var en gång den lilla byns viktigaste samlingsplats, det var här man möttes och gjorde sina dagliga ärenden. Idag utmanas handeln av externa köpcenter som ligger utanför stadskärnorna, och av näthandeln. Vissa mindre samhällen får kämpa för att överhuvudtaget få ha kvar sin lokala matvarubutik. Flera samhällen står med tomma lokaler och för långa handelsgator. Etablera en **målriktad centrumstrategi som erbjuder mer än handel som attraktion**. Det finns exempel på mindre samhällen som vänt en nedåtgående utveckling genom fokuserad och långsiktigt fokus på att stärka centrum, öka kvaliteten på de offentliga rummen och utveckla fler aktivitetstillbud samt invitera till vistelse. Kännetecknande är ett gränsöverskridande arbete mellan det privata och offentliga.

“Mellom bygningane i Volda” fokus på byrummen

Volda (8.000 invånare) har arbetat med en holistisk utveckling av centrum. Projektet leds av Volda Näringsforum som drivs gemensamt av näringslivet och kommunen, och har resulterat i en stadsrumsplan och ett antal samverkansprojekt. Genom samfinansiering matchar både kommunen och regionen privata investeringar i det offentliga rummet som bidrar till en gemensam vision, och man säkrar både delaktighet och samsyn kring utvecklingen i Volda.

Läs mer: www.facebook.com/mbvolda

Byrumskvalitet som konkurrensmedel

Struer (5.700 invånare) har arbetat med att stärka centrum genom ett fokus på byrumskvalitet, med platser för vistelse i kombination med handeln. Struer har också fokuserat på att utveckla byns identitet kring “lydens by” som tar utgångspunkt i att B&O har deras huvudkontor här. Nu arbetar de på att förbinda centrum med det tidigare industrihamnen.

Läs mer: [Inspiration til udvikling af Danske Købstæder](#)

Före

Foto: Kvam herad

Efter

Foto: Leif Kastdalen

Före

Foto: Kvam herad

Efter

Foto: Borghild Storaas Ones

Koncentrerad handel, byrumskvalitet och natur- och kulturhistoria i samspel

2013 fick Norheimsund (2.250 invånare) “Statens pris for attraktiv stad 2013” på grund av sin vällyckade tättstedsutveckling. Samhället har fått en ny gästhamn för båtar, promenad längs vattnet, nya butiker med fasader mot sjön, en uppgraderad huvudgata och handelsgata, renoverat anrikt hotell med utvidgad rumkapacitet och konferensfaciliteter, parkering utanför centrum och korttidsparkering i centrum och fysisk uppgradering av “Haldeplassen” – i praktiken stadens torg under många år, som har kontakt med sjön där bussen och hurtigbåten också stannar. Handeln i Norheimsund har stärkts, mellan 1998 till 2003 ökade omsättningen med 12% och under en påskafton 2004 hade Cubus i Norheimsund 3:e största omsättningen av alla 143 Cubusbutikerna i landet. Tettstedsutvecklingen i Norheimsund har varit ett projekt med gott samarbete mellan privata och offentliga deltagare. Näringslivet har deltagit i planarbetet och bidragit ekonomiskt. I tillägg till kommunens egna medel, har Statens vegvesen och Hordaland fylkeskommune också bidragit med delfinansiering under många år.

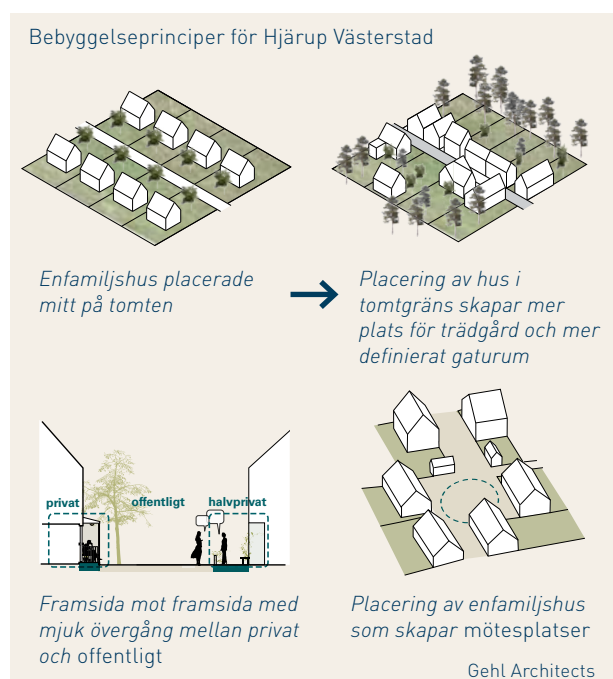
Läs mer: [Hordland fylkeskommune](#)

och juryens motivering: [Distriktssenteret](#)

7/ Hemmalivet

mer liv mellan bostäderna

I små byar är det ofta **tomt på dagen men levande i husen på kvällarna**. Att kunna bo i sin egen villa nära naturen är ofta en kvalitet som lyfts fram av dem som bor eller flyttar till de mindre samhällena. Hur kan villaområdena, som ofta präglas av tomma uteområden och få mötesplatser, utvecklas till mer sociala miljöer med bättre förutsättningar för möten mellan grannar och lokala aktiviteter? Skapa mer liv i bostadsområdena genom **ökat fokus på mellanrummen** och övergången mellan privat och offentligt. Hitta nya former för den traditionella planeringen av områden med enfamiljshus som skapar bättre mötesplatser och etablerar mjuka övergångar mellan privat och offentligt. Möjliggör för boende att etablera verksamheter i anslutning till bostaden och diversifiera boendetyperna så att samhället blir en attraktiv boplatz för fler användargrupper.

Möjliggör verksamheter vid bostaden

I Staffanstorps (14.000 invånare) finns en äldre gata med garage i anslutning till bostaden. Flera av garagen har omvandlats till verksamheter, längs gatan finns idag en hårfrisör, cykelklubb, second hand butik och lokal restaurang. Genom att möjliggöra för folk att också bedriva en verksamhet i anslutning till bostaden kan livet på dagen och livskvaliteten för de boende styrkas.

"Villamattan med sociala kvaliteter"

I Hjärup (4.000 invånare), ett samhälle i Skåne, har en ny bostadsmiljö, "Jakriborg", växt fram med lägenheter och stadsmässiga kvaliteter som kompletterar den stora andelen enfamiljshus i samhället. I den fortsatta utvecklingen av Hjärup planeras nu också bostadsområdet "Hjärup Västerstad" av Skanska med stor andel enfamiljshus men med större fokus på mellanrummen och mötesplatserna än de traditionella villaområdena.

Bostadens mjuka kant är guld värd!

I bostadsområdet är de privata uteplatserna den plats där människor spenderar mest tid utomhus, speciellt de i markplan. Uteplatser med visuell kontakt med de offentliga rummen skapar goda förutsättningar för sociala möten. Väl omhändertagna med mycket tecken på liv, skapar de också levande miljöer även utan människor närvarande! *Källa: "Ved jorden at blive", Camilla Richter-Friis van Deurs

8/ Aktiviteter för människor samman

Det finns lite att göra, och det är lite som sker. Under en vanlig vardag i en liten by är det ofta lugnt och stilla och i många mindre samhällen saknas service- och kulturutbud. Det betyder inte att det är mindre värt, även det stilla livet har stor betydelse för livskvaliteten. Men behovet av att mötas och av att "det händer något" är lika stort i små byar som stora. Men **när det sker något, då sluter människor upp.** Ibland behöver det kraftsamlas för att få folk att mötas. Fritidskulturen är stark i många mindre byar, och många är engagerade i lokala sport- och fritidsföreningar. När det sker tillfälliga aktiviteter och arrangemang kommer ofta många, och många olika slags medborgare. Det är en stor resurs för att skapa liv i mindre byar och få folk att mötas på tvärs av befolkningsgrupper.

Aktiviteter får folk att mötas

En vardag i **Horten (20.000 invånare)** är det inte så mycket liv på gågatan, men när det sker något så kommer folk. 5 ggr fler uppehållsaktiviteter mättes under "Superlangdagen" då centrum fylldes med människor. Även om matmarknaden lockade många så var endast 20% av aktiviteterna folk som handlade, den övervägande andelen människor var i samtal med någon. Människor kom för att möta andra och centrum blev en mötesplats. [Källa: Bystrategi for Horten sentrum, Gehl Architects, 2014](#)

Sommar och vinter aktiviteter

Ribe (8.000 invånare) arrangerar "barnens marknad" varje onsdag under sommaren. Det har blivit en stor succé och en destination som lockar barn och familjer från hela regionen. I **Östersund (44.000 invånare)** har man försökt att vända den kalla vintern till sin fördel med arrangemang och aktiviteter i centrum under vinterhalvåret. Här finns snölekplats, solstolar, skridsko- och skidtävlingar, hundslädåkning och bastu med vinterbad. [Läs mer: Östersund Vinterparken](#)

Medskapande boende i tillfälliga projekt

I ett av **Gladsaxes** utsatta bostadsområden, Værebros park, har kommunen och det lokala bostadssällskapet involverat de boende i ett antal tillfälliga projekt i bostadsområdet med syfte att skapa aktivitet, öka tryggheten och det lokala engagemanget samt att skapa möten mellan människor i grannskapet. En parkeringsplats har gjorts om till en mötesplats med lek och avslappning. De boende har inte bara varit med i dialogen, utan också varit medskapare. [Läs mer: Gladsaxe liv](#)

Lokalt förankrade aktiviteter i Brørup

I **Brørup (4.500 invånare)** har ett lokalt bibliotek tagit initiativ till att placera planteringslådor framför biblioteket. Från att ha varit en tråkig förplats är det nu en mötesplats i byn där nya människor möts och talar med varandra. Projektet har också engagerat många invånare, som har deras egna personliga planteringslådor som de tar hand om. Gehl Architects har mätt sociala effekter av detta projekt, som är stöttat av Nordeafonden.

Rapporten är utarbetad av
Gehl Architects på uppdrag
av **Distriktssenteret**
inför "Verksted om
attraktive og berekraftige
bumiljø på mindre stader"
Nov 2015 i Lillestrøm

Fotografier:
Om inget annat anges
@Gehl Architects

 Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

Gehl
Architects